

Spinozahuis in Den Haag

De Vereniging Het Spinozahuis heeft het 17e-eeuwse huis aan de Haagse Paviljoensgracht overgedragen aan de Stichting Monumentenfonds Den Haag en omgeving. Voorwaarde voor de overdracht was, dat het Monumentenfonds het benedengedeelte weer als museum zou inrichten en dat het pand in zijn geheel zou worden gerestaureerd. Een en ander zal een restauratie ten gevolge hebben.

Het Spinozahuis is een van de vele objecten in de Haagse „binnenstad”, waaraan in de komende tijd aandacht zal worden besteed. Zo heeft de Stichting Monumentenfonds met Stadsherstel i.o. bijzondere belangstelling voor het vierkant Nobelstraat-Oude

Molstraat-Juffrouw Idastraat-Prinsestraat. Een bij vele Hagenaars overigens vrijwel onbekend hofje, gelegen achter het Noordeinde, ongeveer tegenover de Oranjestraat zal mogelijk eveneens worden hersteld. Van deze en andere plannen zullen we stellig nog melding maken.

In het februari-nummer konden we mededelen, dat de Haagse gemeenteraad de doelstellingennota heeft aanvaard. Daarmee is een belangrijke stap gezet, maar in het kader van het streven tot behoud van waardevolle architectonische en stedenbouwkundige delen van Den Haag, is de nota niet af. Het Spinozahuis aan de Paviljoensgracht bij voorbeeld ligt niet binnen de kaart van het te beschermen gebied. Gelukkig staat in de

inleiding tot de nota, dat de ontwikkelde visie wel kan dienen voor een aanmerkelijk groter gebied. Met deze opmerking is het gebied, waarin zich het Spinozahuis bevindt echter nog geenszins veilig gesteld. Ook de Dunne Bierkade valt buiten de kaart, evenals de Doubletstraat. Zou de laatste worden afgebroken, dan komt het Heilige Geesthofje (Paviljoensgracht) in alle eenzaamheid te staan. Het hofje wordt dan een geïsoleerd monument, een gevaar, dat meer monumenten bedreigt, in Den Haag, maar ook elders. De lijnen, die de doelstellingennota op de kaart trekt, zijn te eng.

De restauratie van het Spinozahuis zal geschieden onder toezicht van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Het is de bedoeling het bouwsel in de tuin af te breken. Dat bouwsel dateert uit een latere tijd dan het Spinozahuis zelf, dat namelijk uit de 17e eeuw stamt. De bedoeling van de afbraak is, dat de achtergevel van het Spi-

1. Het Spinozahuis aan de Haagse Paviljoensgracht, dat wordt gerestaureerd.

2. Achterzijde van het Spinozahuis. Het aanbouwsel rechts op de foto wordt gesloopt om de achtergevel vrij te maken.

nozahuis dan geheel vrij komt. De tuin zal in de oorspronkelijke toestand worden teruggebracht en dan zo mogelijk voor het publiek worden opengesteld; een stukje openbaar groen in deze omgeving is zeer welkom.

Het restauratiewerk op 1 maart begonnen moet vóór februari 1977 geklaard zijn, want – dan wordt op 21 februari de 300e sterfdag van Spinoza op grote schaal herdacht.

Een stukje geschiedenis

Over de figuur van de wijsgeer Spinoza is zeer veel geschreven, ook over de woning, waarin hij zijn laatste levensjaren doorbracht. Voor wat historische bijzonderheden kozen wij nu eens niet een zeer bekende bron naar een bijdrage, verschenen in „Mededeelingen” van de Vereniging ter beoefening der geschiedenis van 's-Gravenhage, deel II, in 1876 verschenen bij W. P. van Stockum en Zoon. De schrijver in „Mededeelingen” is te rade gegaan bij Joannes Colerus, van 1695 tot 1707 luthers predikant te 's-Gravenhage. Hij woonde in dezelfde toen afgelegene buurt van de stad als waar Spinoza zijn laatste levensjaren doorbracht; arbeidende in dezelfde studeerkamer, die van 's mans stille overpeinzingen getuige was geweest. Colerus schrijft, dat verscheidene van zijn naburen Spinoza hadden gekend. „Zij roemden den eenvoud van zijn vlekkeloos leven, zijne zelfgenoegzaamheid, de liefderijkheid van zijnen omgang. Vooral was dit het geval met Hendrik van der Spijck, bij wien Spinoza gedurende zijne laatste levensjaren had gewoond” (Colerus, Vie de Spinoza, La Haye 1706). Op 's van Van der Spijck verhaalt Colerus uit welke voorwerpen de schamele nalatenschap van de wijsgeer bestond. De inboedel, met diens boeken, bracht bij openbare verkoop, na aftrek der kosten, 390 gulden en 14 stuivers op.

Na zijn verbanning uit Amsterdam heeft Spinoza op verschillende plaatsen gewoond. Eerst in een huisje aan de weg van Amsterdam naar Ouwkerk, vervolgens te Rhijnsburg, daarna (vermoedelijk) van 1664 tot 1668 in Voorburg, om vervolgens naar Den Haag te verhuizen. Daar heeft hij eerst intrek genomen bij de weduwe Van Velden. Pas in de tweede helft van 1671 kwam Spinoza bij Van der Spijck te wonen en daar is hij ook overleden. Intussen heeft de auteur in de eerder geciteerde „Mededeelingen” enige naspeuringen gedaan naar de weduwe Van Velden en het resultaat daarvan willen we onze lezers niet onthouden. Hij meent namelijk, dat zij niemand anders was dan de romantische figuur in het leven van Hugo de Groot: Elsje van Houweningen. Zij trouwde met „de dienaar en leerling” van Hugo de Groot, Willem van Velden, ook wel Van Velde of Van de

Het standbeeld voor Spinoza vóór het huis, waarin de wijsgeer woonde.

Velde geheten. Deze Willem van Velden werd in 1642 als advocaat voor den Hove van Holland beëdigd. Ongeveer twintig jaar later overleed hij. Van Velden heeft zijn vrouw Elsje voldoende middelen van bestaan nagelaten. Niettemin – hetgeen in die

tijd niet ongewoon was – verhuurde zij een deel van haar huis aan Spinoza. Deze was op „aanzoek” van zijn vrienden en begunstigers, onder wie raadspensionaris Johan de Witt naar Den Haag gekomen. Het huis van Elsje leek daarvoor zeer geschikt. „Juist omdat ze tot de Remonstrantsche gemeente behoorde; juist als gewezen dienstmaagd van Hugo de Groot, als getuige van de bittere vervolging, waaraan deze had ten doel gestaan, en als weduwe van den vredelievenden Van Velden, moest Spinoza onder haar hoede voor onbescheiden bejegening veiliger zijn dan in het huis van menig ijverig lidmaat der heerschende kerk”. Absolute zekerheid dat Elsje aan de Stille Veerkade heeft gewoond, heeft de auteur echter niet gevonden. Mogelijk dat latere schrijvers na veel speurwerk grotere zekerheid hebben gekregen, maar daarnaar hebben we geen onderzoek ingesteld. We vonden dit stukje historie uit het tweede deel van de vorige eeuw echter zo aardig, dat we het onze lezers niet hebben willen onthouden.

v. d. W.

Een triest voorbeeld van milieu-vervuiling in het Friese landschap (Tzum).

Foto: Friesch Dagblad.